

Anna Eriksen-Terzian: Television et Sexisme. Del Val. 1988, 178 s., (kan købes i den franske boghandel i København.)

Anmeldt af: Birgitte Tufte, adjunkt ved Center for medieforskning og mediepædagogik, Danmarks Lærerhøjskole.

Anna Eriksen-Terzian, dansk forsker og licentiatstuderende, knyttet til universitetet Paris VIII, har lavet en fransk undersøgelse af 250 7-18 åriges oplevelse af TV-skærmens personer.

Det franske barn tilbringer i gennemsnit ca. 3 timer daglig foran TV. Hvilke programmer er mest populære blandt drenge og piger? Hvilke personer vælger barnet som forbillede ud af alle de skikkelser, som defilerer forbi på skærmen. Er der kønsspecifikke forskelle i valget af forbillede?

Bogen er oprindelig (i 1986) skrevet som specialeafhandling i fransk ved romansk Institut, Københavns Universitet. Den falder i to dele. Første del har en historisk oversigt over TV-forskningen samt et afsnit om kønsidentifikation, udviklingspsykologi og socialpsykologi.

Anden del er hendes egen undersøgelse, konklusion og diskussion i forhold til det teoretiske udgangspunkt beskrevet i 1. del. Undersøgelsen søger metodisk at koble modtageranalysen med indholdsanalysen. Spørgeskemaet har både åbne og lukkede spørgsmål, og børnenes svar relateres til analyser af deres foretrukne programmer.

Hovedtesen i AET's undersøgelse er, at når både drenge og piger i stort omfang vælger TV-skærmens stereotype mandfigurer som forbillede, er det

i sidste instans drengene, som er mest udsatte for fjernsynets sexisme. Et noget provokerende synspunkt kan man konstatere, hvis det f.eks. ses i relation til 70'ernes analyser af kvindebilledet på TV-skærmen og den undertrykkende funktion for de kvindelige seere, som var analysernes konklusion dengang.

Frankrig er ikke Danmark. Såvel uddannelsessystem som TV-programflade er forskellige, men alt andet lige er der tendenser i undersøgelsen, som har relevans for dansk medieforskning og -pædagogik. Undersøgelsen er banebrydende ved, at den med børneaspektet som det overordnede kobler modtager- og indholdsanalyse. Den teoretiske tilgang er baseret på udviklingspsykologi (Piaget) og på den franske psykoanalytisk orienterede socialpsykolog Marie Josée Chambert de Louwe.

Kort fortalt går de Louwes socialisationsteoretiske tilgang ud på, at selv om barnet påvirkes af omgivelserne, så er omgivelserne også i stadig forandring under subjekternes indflydelser. Der er - ifølge Chambert de Louwe - tale om en dynamik, idet barnet ikke passivt lader sig underkaste socialisations faktorerne, men reagerer på alt hvad han/hun udsættes for. Der er m.a.o. tale om en dialektik.

Imidlertid er der også tale om en kompleksitet, fordi børnenes socialisation i stigende grad varetages af andre institutioner end familien, herunder skolen og medierne. Barnet internaliserer ydre påvirkninger, idet det optager dem bl.a. i forhold til sit aktuelle udviklingspsykologiske trin.

Chambert de Louwe betragter socialisationsprocessen som en leg med byggeklodser, hvor det er umuligt - eller i hvert fald svært - at bygge videre, hvis de nye byggeklodseres hak ikke passer til de klodser, som allerede findes. Når der specifikt tales om identifikation mener hun, at der er tale om to principielle mekanismer

i.e. introjektion og projektion. Ved introjektion forstår de Louwe en bevægelse, som går fra forbilledet mod barnet - barnet søger at identificere sig med modellen, og låner egenskaber fra helten, som forekommer attraktive - for efterhånden at indoptage disse i sin egen person. Over for det står projektionsmekanismen, som er en bevægelse, der udgår fra barnet. Barnet projicerer sine drømme og følelser over i helten og låner ham/hende nogle af sine egenskaber.

Imidlertid kan det være svært at skelne mellem de to mekanismer - især når det gælder børn. Det, som er sikkert, er imidlertid, at i mødet mellem forbillede og barn rejser der sig nogle spørgsmål for barnet om dets egen identitet - herunder kønsidentiteten - der sætter nogle processer igang, som må formodes at have konsekvenser for barnet og dets oplevelse af sig selv.

Chambert de Louwe har lavet en stor undersøgelse af, hvorledes 7-14 årige børn er blevet beskrevet i tekster og film i perioden 1850-1900, i 30'erne og i 60'erne, og koblet sine resultater med undersøgelse af hvilke personer/figurer børnene foretrækker.

Hendes resultater viser, at prototypen på en helt er den mandlige helt, som er halvt barn, halvt voksen og som ikke tilhører nogen bestemt socialgruppe. (Jfr. de senere års mediehelte som Michael Jackson, Prince o.lign., som altså ikke er et nyt fænomen). Og m.h.t. børnenes besvarelse om foretrukne helte er der en klar tendens til, at både drenge og piger som forbillede vælger en mandlig helt. I det er der for så vidt intet nyt. Cecilia von Feilitzen og Olga Linné påviste f.eks. i en undersøgelse fra 1974, at piger foretrækker sit eget køn som forbillede men også det modsatte, mens drenge sjældent identificerer sig med det modsatte køn. Nye aspekter kommer imidlertid frem, når de Louwe i stilematerialet analyserer drenges og pigers beskrivelse af deres

foretrukne helt. Det viser sig, at pigerne, når de fortæller om helten, ser hans person som et "instrument de relation" mens drengene ser ham som et "instrument d'action".

I Anna Eriksen-Terzian's undersøgelse viser indholdsanalyserne af de foretrukne programmer en underrepræsentation af kvindelige forbilleder og en overrepræsentation af typen "superman", bærere af traditionelle mandlige normer og med en stor grad af aggressivitet. Dette genspejles i svarene - men med forskelle afhængig af alder og køn.

På spørgeskemaets spørgsmål om "Hvis du kunne vælge, hvem ville du så gerne være", viste det sig, at drengene aldrig identificerer sig med et kvindeligt forbillede, mens 30% af pigerne valgte en mandlig identifikationsmodel. De små drenge (7-12 år) vælger forbillede af typen "Superman". En fjerdedel af de store drenge svarer på samme måde, mens over halvdelen af de store drenge afstår fra at vælge forbillede.

De småpiger, som nævner kvinder som forbillede oplyser at de kan lide kvinder, som er smukke og handlekraftige og mht. mænd er det ofte faderfigurer, de nævner (som f.eks. far Smølf). Ingen drenge identificerer sig som sagt med kvinder, mens 36% af de små piger og 23% af de store identificerer sig med mænd. Dette kan måske tolkes som en vis ambivalens i pigerne mht. deres eget køn - som understreges ved de manglende forbillede på TV-skærmen.

Når piger vælger et mandligt forbillede, kan der være tale om et mindreværdskompleks eller om en større tiltrækning mod det andet køn end omvendt, siger AET. Endelig er der den tolkningsmulighed, mener AET, at der er en større fleksibilitet hos pigerne - at de af mangel på kvindelige forbillede vælger mænd - og at det snarere er individet og dets funktion end kønnet, der tæller. Og det fører til, at AET reflekterer over følgende

tese: Har diskriminationen over for piger - som den kommer til udtryk på TV-skærmen - og som den bliver genspejlet i børnenes svar, det positive i sig, at det giver pigerne mulighed for at undgå de værste forbilleder, som drengene udsættes for, hvis de vælger at identificere sig med deres eget køn? Er det dermed i sidste instans drengene, som er "offer" for fjernsynets sexisme? spørger Anna Eriksen-Terzian. At skærmens mandebillede så ofte er bærer af aggressivitet mener AET er et problem for drengene. Mange - 53% - af de større drenge (13-18 år) afviser at identificere sig med TV-skærmens forbilleder.

Anna Terzian peger på den ambivalens som ligger i samfundet ved, at vi principielt går imod aggressivitet og opdrager børnene til at gøre det, samtidig med at TV-skærmen er fyldt op med aggressive identifikationsmuligheder.

I skoler og institutioner er det primært kvinder, som tager sig af de mindre børn. Det er de kvindelige værdier, som er dominerende. Aggressivitet forkastes - men forsøger drengene så at få det bearbejdet i TV-kiggeriet?

AET's konklusion går på, at det ikke alene er af hensyn til kvindernes/pigernes manglende identifikationsmuligheder, at vi skal arbejde for nogle andre person- og miljøbeskrivelser på TV-skærmen, MEN at det også er af hensyn til drengene, som ifølge Anna Eriksen-Terzian er mere ladt i stikken end pigerne.....

Undersøgelsens resultater, som peger på drengenes undertrykte aggressivitet går i hak med den diskussion som finder sted i øjeblikket vedr. drenge og piger i skolen. Der tænkes her bl.a på Niels Kryger, som i sin bog "De skrappe drenge" fortæller om en gruppe pubertetsdrenge drømme om at blive rigtige mænd - og om det intellektuelle mellemlag, der ikke vil kendes ved drenges drøm om mandigheden, fordi den truer forestillingen om progressivitet og kønsfrigørelse.

I forhold til den del af medieforskningen, som i Danmark og internationalt har beskæftiget sig med kønsaspektet, rejser AET's undersøgelse nogle nye typer af problemstillinger, og den må betragtes som et væsentligt og spændende bidrag til forskningen vedrørende køn og medier.

Søren Kolstrup: Noter om de franske massemedier I og II.
(Pré)Publications 113 og 114.
Romansk Institut, Århus Universitet 1988. Ialt 100 s., kr. 10,-.

Anmeldt af: Jørgen U. Sand,
lektor i fransk ved Roskilde Universitet.

Kendskabet til franske massemedier er ikke særlig udbredt i Danmark. Vi skal f.eks. helt tilbage til 83 for at finde emnet behandlet i dette blad.

Det har lektor Søren Kolstrup sat sig for at råde bod på. I de sidste numre af (Pré)Publications, en skriftserie udgivet af Romansk Institut, Århus Universitet, har Søren Kolstrup skrevet Noter om de franske massemedier, to hæfter på ialt 100 sider.

Som navnet (Pré)Publications og titlen noter antyder er der tale om en uprætentiøs sag, en foreløbig udgave af noget der måske kan blive til en egentlig (lærebog) om emnet. Det er prisværdigt at et større publikum således får mulighed for at drage nytte af den forskning, der foregår på universiteterne, også selv om den måske ikke endnu er helt færdigpudset.

Det er en umulig eller i hvert fald kæmpe opgave, Søren Kolstrup har stillet sig selv: at give en gennemgang af de franske massemedier på 100 sider. Han er selv klar over det, for det betones flere steder, at opgaven er umulig! Alligevel bliver han tappert ved og det er godt, for det er faktisk lykkedes at give en rimeligt udtømmende fremstilling af emnet. Pladsen har ikke tilladt kritiske analyser eller en grundig historisk behandling af emnet, men holder sig i det væsentligste til en fremstilling af fakta, en gennemgang af det strukturelle snarere end af det indholdsmæssige. Indimellem er der klare og præcise karakteristiker og enkelte vurderinger.

Hæfterne gennemgår således mediernes bagland, nemlig de forskellige mediegrupper og deres økonomi, de elektroniske massemedier og den trykte presse. Der er kun meget lidt om det hastigt voksende område, der med en fællesbetegnelse kaldes telematik. Og det er en skam, for på det område er Frankrig takket være en meget målrettet indsats den sidste halve snes år så absolut blandt de førende, ikke blot på grund af Minitels succes, men også takket være de meget spændende og tidlige forsøg i Nantes, Grenoble og Vélizy-området. Men det ville nok kræve et helt nummer for sig selv at redegøre for det.

Hæfterne indledes med en gennemgang af mediegrupperne. Det er vel det afsnit, hvor den valgte synsvinkel, faktafremstilling, er mest oplagt. Læseren får virkelig mange nyttige oplysninger om økonomi (og magt) i medieverdenens underskov. Der er mange gode oversigter over imperiebyggeriet på et område, hvor monopolerne og koncentrationerne i stadigt stigende grad får overtaget. Den i medierne så meget omtalte Hersant er jo kun en mellemstor dværg sammenlignet med Hachette. Området er stort og med mange løse ender. Dem skal Søren Kolstrup dog ikke lastes for. Der sker hele tiden ændringer og tallene er ikke altid lige tilgængelige, selv om

det vel nok skulle være muligt at finde nogle nyere end Pierre Alberts fra 1983. Derimod synes jeg nok, at Søren Kolstrup stedvis forudsætter meget af sine læsere, der iflg. s. 6 især tænkes at være førsteårsstuderende. Det forudsættes uden videre at man f.eks. ved, hvad PIB (s.6) og UBI (s.13) er, ligesom forskellen mellem en kommunikationssatellit og en DBS satellit formodes at være kendt. En konsekvent gengivelse af forkortelser ville have været nyttig, ligesom et indeks ikke blot her, men også i de øvrige afsnit ville have øget hæfternes praktiske brugsværdi betydeligt.

Afsnittet om de elektroniske massemedier indeholder foruden nogle korte generelle betragtninger om fjernsyn og magt en gennemgang af de enkelte fjernsynskanaler og de vigtigste radiostationer. Det er nyttig viden læseren her præsenteres for: siden 84 er der alene kommet 5 nye TV-kanaler til. Man lærer selvsagt kun en TV-kanal at kende ved at se den, men efter Søren Kolstrups gennemgang (bilagt programoversigter) er man godt rustet til at gå i gang. Det er, karakteristisk nok, den ældste af de "nye", Canal Plus, der synes at klare sig bedst (dvs. økonomisk og mht. seertal) på en programflade af film og sport.

Søren Kolstrup går også i gang med det oplagte emne: fransk fjernsyn sammenlignet med det danske. Her kan man beklage at pladsen ikke har tilladt ham at gå mere i dybden. Det er oplagt, at fransk fjernsyn er mere personfikseret end det danske, men antallet af overgange pr. minut i franske TV-aviser forekommer at være mindre afgørende. Derimod er franske TV-aviser (og måske fransk journalistik i almindelighed) langt mere præget af kommentarer end af reportage. Dette forhold har ført til at TV-aviserne i langt højere grad end i den angelsaksiske og danske del af verden er præget af mikrofonholderjournalistik. F.eks. refereres og kommenteres officielle synspunkter snarere end at